

USA:s missilförsvar är inte långt borta

| av Ingemar Dörfer

Missilförsvaret skall inte bara försvara städer i USA utan också allierade runt om i världen. Det betyder att Norge om några år kan ha ett fartygsbaserat missilförsvar som kan täcka stora delar av Sverige.

IDEN SVENSKA REGERINGENS utrikesdeklaration år 2001 uppmanades Amerikas Förenta Stater att inte utveckla sitt missilförsvar. Sverige var därmed jämte Ryssland det enda europeiska land som kom med en sådan förmaning. I årets deklaration i Riksdagen den 13 februari anses det "beklagligt att USA ensidigt har sagt upp ABM-avtalet och går vidare med sina planer på ett missilförsvar. Det riskerar att leda till en ny kapprustning."

Tvärtemot förväntningarna har den ryska reaktionen varit dämpad. Men DN:s ledarsida, som annars förordar svenskt medlemskap i NATO, har oförtrutet predikat missilförsvarets faror för världsfreden. När den sjätte testflygningen lyckades den 13 mars, den tredje lyckade i rad, noterades det inte med ett ord i svenska media. Finanztidningen informerade sina läsare via en artikel ur New York Review of Books, författad av en amerikansk nobelpristagare. Gissa vad New York Review of Books tycker om missilförsvar? Givetvis att satsningen på 8 miljarder dollar kommer att misslyckas. Skribenten har till och med missuppfattat siffran. De 8 miljarderna är nämligen nästa års satsning vilket motsvarar en vecka av Pentagons budget, eller två svenska försvarsbudgetar. Hela kalaset går säkert lös på 100 miljarder dollar.

1999 röstade kongressen med siffrorna 97-3 i senaten och 317-105 i representanthuset för att ett amerikanskt missilförsvar skapas så snart det är tekniskt möjligt.

Varför envisas Sverige med att kritisera ett program som möter ett växande intresse i resten av Europa och på sikt också kan komma Sverige till nytta? Av samma skäl som man konsekvent kritiserat det amerikanska kärnvapenparaplyet över Europa, som under det kalla kriget täckte också Sverige. Vad angår det egentligen Sverige att Amerika vill skydda sin befolkning mot attacker med

massförstörelsevapen? Har Amerika kanske lagt sig i Viggen och JAS-projekten, påstått att de är för dyra och komplicerade och måste avbrytas? Lagt sig i har man förvisso genom att förse Sverige med nyckelkomponenter till systemen. Skillnaden är naturligtvis att det amerikanska systemet har världspolitiska konsekvenser, men inte de negativa som kritikerna tror. Kritikerna är helt enkelt kvar i kalla krigetänkande.

STABILITET PÅ SVENSKA

Missilförsvarets historia går tillbaka till 1960-talet. År 1969 försökte president Nixon få till stånd ett robotförsvar på tolv platser för att skydda viktiga städer och robotsilos mot begränsade attacker av ryska interkontinentala robotar. Kina hade detonerat sin första atombomb 1964 och amerikanerna trodde felaktigt att Kinas strategiska arsenal skulle utvecklas snabbt. Men Nixons förslag mötte motstånd i kongressen som ville minska försvarsbudgeten. Programmet kritiserades av precis samma skäl då som nu trettio år senare.

1. Det skulle inte fungera
2. Det skulle fungera så bra att det var destabiliserande
3. Det skulle göra Europa men inte Amerika sårbart
4. Det skulle leda till rysk upprustning och fientlighet.

Detta var en tid då ett aggressivt Sovjetunionen, bränt av nederlaget i Kubakrisen 1962, rustade upp. Varje vecka adderade man fyra interkontinentala robotar till sin arsenal samtidigt som man förstod att man låg efter ifråga om robotförsvarsteknologi. Denna underlägsenhet ville man kompensera genom att neutralisera det framväxande amerikanska robotförsvaret. 1972 gick Sovjetunionen med på att begränsa sin upprustning mot att Amerika gick med på att begränsa robotförsvaret till två batterier i varje land. Två år senare ändrades det till ett. Därmed uppstod ett tillstånd av MAD, Mutual Assured

Destruction, som innebär att de två kärnvapenmakterna kan förgöra varandra.

Men medan Amerika monterade ner sitt efter kort tid behöll ryssarna sina hundra allt mer obsoleta robotar runt Moskva. Det enda landet med ett lokalt missilförsvar just nu är Ryssland.

ABM-avtalets syfte var just att hindra att något effektivt robotförsvar ska finnas. Dess upplösning som svenska regeringen så motsätter sig innebär att denna förmåga kan upphöra. Varför vill regeringen, som vill avskaffa alla kärnvapen, att Amerika och Ryssland även i fortsättningen skall kunna förgöra varandra med kärnvapen och varför anses denna förmåga gynna stabiliteten i världspolitiken?

På samma sätt resonerade regeringen att det kalla kriget i Europa var bra för stabiliteten. Ingen drastisk maktförskjutning skulle hota freden. Men den kom ändå när väst vann det kalla kriget, när kommunistregimerna kollapsade och de ledande europeiska staternas verkliga makt synliggjordes. Stabiliteten minskade under en period men till slut segrade demokratin i (så gott som) alla europeiska länder.

DEN NYA TIDEN

Resonemanget om ABM-avtalet bygger på ett kalla krigetänkande som nu är helt överspelat. Amerika och Ryssland är inte längre jämstarka, Ryssland är en viktig aktör i europeisk säkerhetspolitik i paritet med Tyskland, Frankrike och Storbritannien, men flera klasser under Amerika. Rysslands potentiella fiender är inte Amerika och EU utan stater vid sydgränsen och kanske Kina i ett längre tidsperspektiv. Amerikas fiender å andra sidan är inte Ryssland utan terroristorganisationer och för tillfället Irak, Iran och Nordkorea, och andra stater som utvecklar kärnvapen och långdistansrobotar. De två före detta supermakternas kärnvapen är således inte riktade mot varandra. Varför då formellt garantera att de ska kunna förgöra varandra när de inte har någon tanke på detta?

Det amerikanska beslutet att efter trettio år lämna ABM-avtalet och utveckla ett robotförsvar har flera skäl:

Man vill försvara USA mot problemstater och avskräcka dessa stater från att utveckla långdistansrobotar som kan nå Amerika med massförstörelsevapen. Främst tänker man på Nordkorea, Iran och Irak, av president Bush utpekade som onskans axel, men också Syrien och Libyen. Den amerikanska avskräckningen i en kris ökar om ett begränsat amerikanskt robotförsvar gör motståndaren osäker. Med tanke på det amerikanska engagemanget runt världen är det meningen att robotförsvaret också ska skydda amerikansk trupp, allierade trupper, installationer, baser, hamnar och städer mot medel- och kortdistansrobotar.

Att hotet mot USA är reellt behöver inte betvivlas efter den 11 september. Vem tror att terroristerna hade tvekat använda kärnvapenbeväpnade robotar om de haft tillgång till sådana och de passat in i deras planer? Är det då inte viktigare att satsa på andra former av hemlandsförsvar än missilförsvar frågar sig skeptikerna? Men just det har man gjort. 1998–2001 satsades 5 miljarder dollar på robotförsvar och 13 miljarder på försvaret av infrastruktur och terroristbekämpning.

DEN NYA RUSTNINGSKONTROLLEN

I en studie publicerad i januari 2001 som författats av flera av de ledande strategerna i Bushadministrationen konstaterades

”Koncentrationen på det kalla krigets rustningskontrollprocess som den återspeglas i ABM-avtalet och START innebär att stadfästa ömsesidiga hot om och kapacitet till ömsesidig kärnvapenutplåning. En sådan inriktning innebär en väsentlig och konstgjord barriär för en stabil förbättring av de amerikansk-ryska politiska förbindelserna.”

De ryskamerikanska överläggningarna om begränsning av strategiska kärnvapen START har varit i limbo sedan 1993 då START II undertecknades. Bush-administrationen vill gå ifrån dessa formella avtal och i stället uppnå transparens av kärnvapenarsenalerna på annat sätt. Man är överens med Ryssland om att minska antalet strategiska kärnvapen från nuvarande 6000–7000 till 1700–2200 på varje sida, men det är oklart om denna nya nivå som ska nås 2012 kommer att knytas till ett internationellt avtal. Den nya amerikanska kärnvapenstrategin som kungjordes i januari i år kombinerar denna nedrustning av offensiva vapen med en upprustning av defensiva vapen, det vill säga just missilförsvar. Efter att under en generation ha satsat enbart på avskräckning försöker man också bygga upp ett försvar eftersom avskräckning kanske inte hjälper mot den nya sorts fiender man ser framför sig, inklusive terrorister.

Den ursprungliga europeiska kritiken av missilförsvaret har att göra med vad man ser som amerikansk unilateralism. Hösten 1999 vägrade senaten ratificera det heltäckande provstoppsavtalet därför att Clintonadministrationen som ville ha avtalet, grovt misskötte förberedelserna för kongressbehandlingen. Amerika har också förklarat konventionen om biologiska vapen verkningslös eftersom den inte kan kontrolleras och bryts av flera problemstater.

WASHINGTON LÄMNAR ABM-AVTALEN

Ett element av unilateralism finns, som handlandet efter den 11 september visar; otålighet med ett Europa som vägrat satsa på sina krigsmakter och därför inte kan agera utanför den egna kontinenten.

Aversionen mot att binda rustningsavtal till traktater

beror på att världspolitiken förändras med Amerika som enda supermakt, Ryssland på väg ner och Kina på väg upp. Varför ska man binda sina strategiska styrkor till Ryssland vars ekonomi är lika stor som Nederländernas och försvarsutgifter kanske 10 procent av de amerikanska? Kina kan däremot spela en avgörande roll. Missilförsvaret byggs för att möta hotet från problemstater som kan ha långdistansrobotar med massförstörelsevapen från år 2005. Kina räknas officiellt inte till dessa. Det är sant att Kina för närvarande bara har 20 robotar som kan nå Amerika och att ett modest amerikanskt missilförsvaret kan vara effektivt mot denna styrka. Det är också sant att Japan tillsammans med Amerika utvecklar ett fartygsbaserat robotförsvaret som om ett decennium kan skydda landet från Kina. Men den kinesiska frågan är viktigare än så. Under 1900-talet, av publicisten Henry Luce döpt till *The American Century*, tvingades Förenta Staterna under en generation leva i en symbios av MAD med Sovjetunionen. Sovjetunionen besegrades och inflytelserika amerikaner är fast beslutna att inte leva i ett MAD-tillstånd med nästa utmanare, Kina, i *The Second American Century*. Ett helt utbyggt missilförsvaret kan i framtiden vara lösningen.

Att missilförsvaret skulle leda till en ny kapprustning är tveksamt. De indiska och pakistanska kärnvapensprängningarna 1998 hade inget med missilförsvaret att göra och Kina hade planerat sin upprustning långt innan det amerikanska beslutet, vilket Anna Lindh erkände i riksdagens utrikesdebatt. Ryssland slutligen har inte längre kapacitet att rusta upp. Allt tyder på att Putin efter den 11 september beslutat sig för att välja Väst framför Kina som partner. Frågan är nu närmast hur Ryssland, Europa och Amerika ska kunna samarbeta, inte om.

EUROPEISKA PERSPEKTIV

I Europa har man länge varit skeptisk till de amerikanska missilplanerna. Clintons tveksamhet innebar att man trodde sig kunna påverka Washington. Det är inte svårt att se skillnaden i det europeiska och amerikanska perspektivet. Europa har i motsats till USA alltid varit hotat, senast under det kalla kriget av sovjetiska kärnvapen. Varken Iraks eller Irans massförstörelsevapen upplevs som ett hot mot Europas huvudstäder och än mindre naturligtvis Nord-Koreas. Men också om man är hotad

Kostnader

Missilförsvaret kostar 160–200 miljarder dollar under 20 år. 8–10 miljarder dollar per år är 2–3 procent av försvarsbudgeten på 370 miljarder dollar. Under nästa 20-årsperiod spenderar USA mer, 10 miljarder dollar per år, på taktiska stridsflygplan.

räcker de europeiska pengarna och teknologin inte till ett missilförsvaret med nuvarande prioriteringar. De räcker inte ens till de resurser man förbundet sig att ställa till NATO:s förfogande och än mindre till den europeiska insatsstyrka som ska stå färdig 2003. Att i det läget diskutera ytterligare insatser för ett missilförsvaret anses frivolt. Endast en mycket dramatisk händelse, det vill säga insats av massförstörelsevapen på den europeiska kontinenten eller i Europas periferi skulle leda till ny-tänkande.

I Frankrikes fall klämmer ytterligare en sko. Den franska *force de frappe*, uppbyggd sedan general de Gaulle, är grundvalen i den franska kärnvapenavskräckningsfilosofin. Ett framgångsrikt ryskt eller kinesiskt missilförsvaret undergräver avskräckningen. Kan missilerna stoppas är de värdelösa.

Här har Bushs nya inriktning av programmet väckt intresse; Medan Clinton talade om ett nationellt robotförsvaret talar Bush om ett större försvaret som också ska täcka allierade och vänner. Amerikansk trupp sätts in i Mellanöstern och i Asien där motståndaren kan ha massförstörelsevapen. Samma missilförsvaret som täcker amerikanerna täcker de allierades trupper och städer i området. Européerna har förstått att de kan utveckla system som kan pluggas in i de amerikanska, ofta sjöbaserade med kryssare och fregatter som vapenplattform. Nederländska, brittiska, tyska och spanska flottan får nu fartyg med denna kapacitet.

Det får också den norska, som till skillnad från den svenska har tillräckligt stora fartyg, det vill säga fregatter. Utrustningen består av den amerikanska marinens Aegis stridsledningssystem, Spy I radar och Navy Standard Missile, NSM-robotar.

I november 2001 avbröts den amerikanska marinens Navy Area Defense-program, där NSM ingår, på grund av höga kostnader. Med tanke på programmets betydelse för den totala amerikanska missilförsvarsarkitekturen kommer det att fortsätta i annan form och NSM som européerna är beroende av, räddas. Eftersom Amerika lämnat ABM-avtalet kan nu det mer avancerade marinprogrammet, Navy Theater Wide, NTW, användas också mot interkontinentala robotar, ICBM. Om några av de europeiska marinprogrammen uppgraderas till NTW, medverkar de direkt också i det amerikanska försvaret av hemlandet.

Tyskland och Italien samarbetar också med Amerika i ett landbaserat, Medium Extended Air Defense System, MEADS-projekt baserat på den amerikanska Patriotroboten mot kortdistansrobotar med räckvidd under 1000 km. Israel samarbetar med Amerika om en landbaserad Arrow II robot, liknande Patriot. Turkiet har visat intresse både för Patriotrobotar, Arrow II och NTW. Grekland har beställt Patriot III.

Frankrike utvecklar tillsammans med Italien en egen

Också Sverige kommer att kunna försvaras mot missilattacker.

Illustrationerna är kopierade ur "Theater Ballistic Missile Defense Perspective '98".

robot (Aster) för sitt försvar. Sju av EU:s stater plus Norge, Turkiet och Israel kan således ha ett begränsat robotförsvar inom ett decennium. EU:s planerade utryckningsstyrka på 60 000 man måste ha ett robotförsvar. Sverige som deltar i denna styrka tänker tydligen låta andra sköta den komponenten.

Ryssland har ett eget och Japan utvecklar NTW-systemet tillsammans med Amerika.

Det amerikanska missilförsvarets sammansättning är inte slutplanerad i alla detaljer och de europeiska systemen kan till en början infogas i försvaret mot medel-distansrobotar som hotar mål på den euroasiatiska kontinenten. Bara två europeiska stater behöver ta ställning till missilförsvaret de allra närmaste åren – Storbritannien och Danmark. I Fylingdales Moor och i Thule på Grönland ligger amerikanska radarstationer som måste byggas ut som en del av systemet. Ett nej från

London skulle innebära den största brittisk-amerikanska krisen sedan Suez 1956 och är uteslutet. Ett danskt nej likaså. Under 2001 förklarade Italien, Spanien, Polen, Ungern, Tjeckien och Turkiet att de stöder projektet. De övriga europeiska staterna är inte negativa längre. Också Ryssland är berett samarbeta med NATO om försvaret mot medel-distansrobotar.

SVERIGE PÅ EFTERKÄLKEN

De svensk-amerikanska relationerna är bättre än på många år, kanske bättre än någonsin sedan Pearl Harbor för sextio år sedan. Detta gäller kanske i synnerhet säkerhetspolitiken. Sverige är liksom Finland fortfarande välkommet in i NATO när som helst. I fråga om missilförsvar har man reagerat med ryggmärgen, anknutit till FN-traditionen som predikar ett fast regelverk av rustningskontrollavtal som inte bör röras.

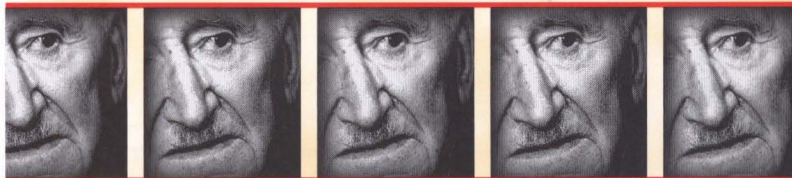
Mer läsning:

Missilförsvaret diskuteras sedan tre år i ledande tidskrifter som *Foreign Affairs*, *Foreign Policy*, *The National Interest* och *Survival*.

Av det stora antalet skrifter i ämnet bör två nämnas för sin objektivitet och pedagogiska förtjänster:
Bradley Graham: *Hit to Kill*, New York: Public Affairs 2001
James M. Lindsay & Michael E. O'Hanlon:

Defending America: Washington DC: Brookings 2001.

Den bästa framställningen av det nya tänkandet i fråga om rustningskontroll och massförstörelsevapen finns i Jan Lodals *The Price of Dominance* New York: Council on Foreign Relations, 2001.

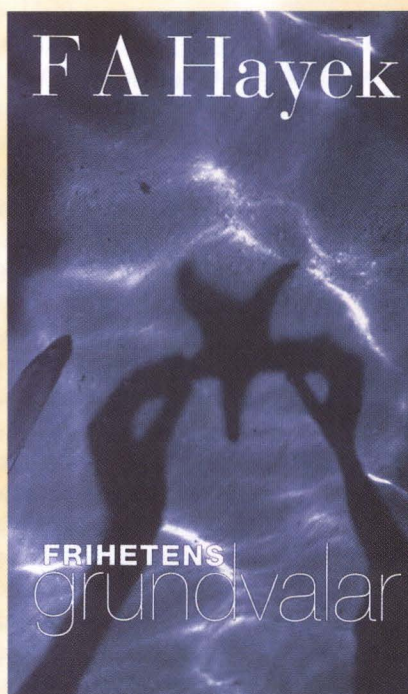
F A Hayek

Få har spelat en så avgörande roll för försvaret av det liberala samhället som nobelpristagaren, ekonomen och filosofen F A Hayek.

Frihetens grundvalar

Pocket med förord av Johan Hakelius.

Vårt specialpris 89 kr (ord ca-pris 127, 611 sid).

Läs mer om Hayeks liv och gärning:

www.timbro.se/hayek

Timbro, Box 5234, 102 45 Stockholm,
Tel 08-587 898 00, Fax 08-587 898 55, info@timbro.se

I Washington noteras den svenska ståndpunkten som vanligt bara av den krets som hanterar skandinavisk säkerhetspolitik. Sverige som uttalat sig utan att ens föra en dialog med Amerika, ignoreras. Under det svenska ordförandeskapet i EU 2001 kom inte frågan upp eftersom EU är oenigt och denna sorts hårda säkerhetspolitiska frågor behandlas i NATO. När Washington sände sina toppdiplomater till Europa och Asien för att förklara beslutet besökte Avis Bohlen, chefen för State Departments avdelning för rustningskontroll, Köpenhamn (Thule är viktigt) men inte Stockholm.

Man kan försöka driva den svenska linjen i den av Sverige skapade nedrustningsgruppen Ny Agenda. Denna gruppering av alliansfria stater påminner om en liknande grupp av sex som under det kalla kriget inom FN:s ram drev olika nedrustningsfrågor. Kretsen, kallad Femkontinentinitiativet, bestod av Argentina, Grekland, Indien, Mexico, Tanzania och Sverige. Genom sin tekniska kompetens i fråga om massförstörelsevapen spelar Sverige nu som då en ledande roll i gruppen. Men de andra länderna i Ny Agenda, Brasilien, Egypten, Irland, Mexico, Nya Zeeland och Sydafrika saknar all relevans för europeisk eller asiatisk säkerhetspolitik.

Varför, kan man fråga sig, detta svenska fiasko? Många på UD har hängt kvar i de gamla nedrustningsparadigmen eftersom den på den gamla goda tiden tycktes ge ära och berömmelse i New York och Genève. De som följer nytänkandet ligger lågt; det har visat sig vara bättre för karriären. Eftersom media är så okunniga och ointresserade finns det inga som ifrågasätter den officiella linjen.

I Amerika finns som alltid flera skolor i frågor av denna dignitet. Men också skeptikerna som ligger till vänster om förespråkarna för missilförsvaret anser nu att någon form av missilförsvaret är nödvändigt. Frågan är omfattningen och samförståndet med allierade, vänner, Ryssland och Kina. Ytterst få i USA rekommenderar inget missilförsvaret, som den svenska regeringen gjort. Utrikesdepartementet som i nedrustningsfrågor alltid lutat sig mot den oftast mycket kompetenta vänsterexpertisen i Amerika har denna gång lämnat denna expertis bakom sig och fastnat i en kalla krigets paradigm som inte längre gäller och vars logiska resultat är MAD. Sådant imponerar vare sig i Washington eller i Europa.

Allt eftersom det amerikanska systemet byggs ut, samarbetet med Ryssland markeras och de europeiska antirobotsystemen utvecklas framstår Sverige, som så ofta i europeisk säkerhetspolitik, som en besserwisser på efterkälken.

Ingemar Dörfer (ingor@foi.se) är forskningschef vid Totalförsvarets Forskningsinstitut, FOI. Han har doktorerat i statskunskap vid Harvard med Henry Kissinger som lärare.